EUROOPA KOHTU OTSUS (esimene koda)

2. juuli 2009 *

Kohtuasjas C-111/08,

mille ese on EÜ artikli 234 alusel Högsta domstoleni (Rootsi) 4. märtsi 2008. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 12. märtsil 2008, menetluses

SCT Industri AB i likvidation

versus

Alpenblume AB,

EUROOPA KOHUS (esimene koda),

koosseisus: koja esimees P. Jann (ettekandja), kohtunikud A. Tizzano, A. Borg Barthet, E. Levits ja J.-J. Kasel,

* Kohtumenetluse keel: rootsi.

kohtujurist: E. Sharpston,
kohtusekretär: ametnik C. Strömholm,

arvestades kirjalikus menetluses ja 4. veebruari 2009. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

– SCT Industri AB i likvidation, esindaja: *jur. kand.* F. Lüning,

– Alpenblume AB, esindaja: *advokat* L.-O. Svensson,

– Saksamaa valitsus, esindajad: M. Lumma ja J. Kemper,

– Hispaania valitsus, esindaja: J. López-Medel Bascones,

– Portugali valitsus, esindajad: L. Inez Fernandes ja D. Pires,

– Ühendkuningriigi valitsus, esindajad: L. Seeboruth, keda abistas *barrister* A. Henshaw,

– Euroopa Ühenduste Komisjon, esindajad: A.-M. Rouchaud-Joët ja P. Dejmek,

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus käsitleb nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määruse (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste [tunnustamise ja] täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (EÜT 2001, L 12, lk 1; ELT eriväljaanne 19/04, lk 42; [määruse pealkirja tõlget on täpsustatud Euroopa Kohtus]) artikli 1 lõike 2 punkti b tõlgendamist.

2 Taotlus on esitatud kahe Rootsi äriühingu SCT Industri AB (edaspidi „SCT Industri") ja Alpenblume AB (edaspidi „Alpenblume") vahelises kohtuvaidluses seoses hagiga – milles paluti taastada omandiõigus varem SCT Industrile kuulunud Austria õiguse alusel asutatud äriühingu osadele, mis olid müüdud Alpenblumele –, mille üks Austria kohus oli rahuldanud, tunnistades Alpenblume poolt nende osade omandamise tühiseks.

Õiguslik raamistik

3 Määruse nr 44/2001 põhjendus 2 näeb ette:

„Teatavad erinevused kohtualluvust ja kohtuotsuse täitmist käsitlevates siseriiklikes eeskirjades takistavad siseturu häireteta toimimist. Olulised on sätted, millega ühtlustataks eeskirjad kohtualluvuse konflikti kohta tsiviil- ja kaubandusasjades ning lihtsustataks vorminõudeid, et käesoleva määrusega seotud liikmesriikide kohtuotsuste vastastikune tunnustamine ja täitmine oleks kiire ja lihtne.”

4 Nimetatud määruse põhjenduse 7 kohaselt „[peab k]äesoleva määruse reguleerimisala […] hõlmama kõiki peamisi tsiviil- ja kaubandusasju peale teatavate selgelt määratletud asjade.”

5 Sama määruse põhjendus 15 sätestab:

„Harmoonilise kohtumõistmise huvides tuleb samaaegsete menetluste võimalust võimalikult vähendada ja tagada, et kahes liikmesriigis ei tehta vastuolulisi kohtuotsuseid. Pooleliolevate kohtuasjade ja nendega seotud kaebuste lahendamiseks ning selleks et ennetada probleeme, mis tulenevad siseriiklikest erinevustest seoses ajaga, mille korral saab kohtuasja pidada pooleliolevaks, peab olema selge ja tõhus süsteem. Käesoleva määruse kohaldamisel tuleb see aeg autonoomselt kindlaks määrata.”

6 Määruse nr 44/2001 põhjendus 19 sätestab:

„Tuleks tagada [27. septembri 1968. aasta Brüsseli konventsiooni kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (EÜT 1972, L 299, lk 32)] ja käesoleva määruse vaheline järjepidevus ning selleks tuleks ette näha üleminekusätted. Järjepidevust on vaja ka Euroopa Ühenduste Kohtu tõlgendustes Brüsseli konventsiooni kohta ning 1971. aasta protokolli [mis käsitleb tõlgendamist Euroopa Kohtu poolt, muudetud redaktsioonis (EÜT 1998, C 27, lk 28)] tuleks kohaldada ka kohtuasjade suhtes, mille menetlus on käesoleva määruse jõustumise ajal pooleli."

7 Nimetatud määruse artikkel 1 määratleb selle määruse kohaldamisala. Artikli 1 lõike 1 kohaselt kohaldatakse määrust nr 44/2001 tsiviil- ja kaubandusasjade suhtes ning ei kohaldata eelkõige maksu-, tolli- ja haldusasjade suhtes.

8 Nimetatud määruse artikli 1 lõike 2 punkt b näeb ette:

„Käesolevat määrust ei kohaldata:

[…]

b) pankrotimenetluste, maksejõuetute äriühingute või teiste juriidiliste isikute likvideerimismenetluste, kohtumenetluse, kompromissi tegemise ja muude selliste menetluste suhtes".

9 Nõukogu 29. mai 2000. aasta määruse (EÜ) nr 1346/2000 maksejõuetusmenetluse kohta (EÜT L 160, lk 1; ELT eriväljaanne 19/01, lk 191) artikli 25 „Muude otsuste tunnustamine ja täitmine" lõiked 1 ja 2 sätestavad:

„1. Sellise kohtu otsust, kelle otsust menetluse algatamise kohta tunnustatakse vastavalt artiklile 16 ja mis käsitleb maksejõuetusmenetluse läbiviimist ja lõpetamist või kohtu heakskiidetud kompromisse, tunnustatakse ilma lisaformaalsusteta. Sellist otsust täidetakse vastavalt kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmist tsiviil ja kaubandusasjades käsitleva Brüsseli konventsiooni (muudetud selle konventsiooniga ühinemist käsitlevate konventsioonidega) artiklitele 31–51, välja arvatud artikli 34 lõige 2.

Esimest lõiku kohaldatakse ka otseselt maksejõuetusmenetlusest tuleneva või sellega tihedalt seotud otsuse suhtes isegi juhul, kui selle on teinud mõni teine kohus.

Esimest lõiku kohaldatakse ka otsuse suhtes, mis käsitleb pärast menetluse algatamise taotluse esitamist võetud kaitsemeetmeid.

2. Lõikes 1 nimetamata otsuste tunnustamine ja täitmine on reguleeritud lõikes 1 nimetatud konventsiooniga selles osas, mil määral see neid puudutab."

10 Määruse nr 1346/2000 artikli 43 kohaselt „[kohaldatakse k]äesoleva määruse sätteid […] ainult pärast selle jõustumist algatatud maksejõuetusmenetluste suhtes. Käesoleva määruse jõustumise eelseid võlgniku õigustoiminguid reguleerib seadus, mida nende teostamise ajal kohaldati".

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimus

11 1993. aastal alustas Malmö tingsrätt (Malmö ringkonnakohus) maksejõuetusmenetluse SCT Industri suhtes. Määrati pankrotihaldur. Nimetatud menetluse käigus müüs pankrotihaldur SCT Industrile kuulunud 47% osaluse Austria äriühingus SCT Hotelbetrieb GmbH, nüüd Scaniahof Ferienwohnungen Gmbh (edaspidi „Scaniahof"), hinnaga 2 Rootsi krooni Rootsi äriühingule Alpenblume. Viimane registreeriti Austrias äriühingu osanikuna.

12 Maksejõuetusmenetlus lõpetati 1997. aastal ilma võlgnikule tagastatava varata. 19. märtsil 2002 määras Malmö tingsrätt, et SCT Industri tuleb likvideerida.

13 SCT Industri poolt alustatud menetluses leidis Austria kohus, et Rootsi pankrotihalduril puudus Austrias asuva vara käsutusõigus ja et seetõttu on äriühingu osade omandamine Alpenblume poolt tühine. Sellele tuginedes kohustas Austria kohus Scaniahofi registreerima müüdud osade omanikuks SCT Industri, kelle pankrotivarast osad välja olid läinud. Alpenblume osales Austria kohtu Oberster Gerichtshofi menetluses menetlusse astujana (Nebenintervenientin). Oberster Gerichtshof (Austria) tegi otsuse menetlusse astuja nõude rahuldamata jätmise kohta („außerordentliche Revision") 17. mail 2004.

14 24. augustil 2004 esitas Alpenblume Rootsi kohtusse SCT Industri vastu seoses nende osadega omandiõiguse taastamise hagi, nõudes SCT Industri kohustamist võtma trahvi ähvardusel kõik vajalikud meetmed selleks, et Alpenblume registreeritaks osade õiguspärase omandajana. 17. märtsi 2005. aasta otsusega leidis Malmö tingsrätt pärast põhikohtuasja hageja vastulauset, et miski ei takista selle nõude läbivaatamist.

15 SCT Industri vaidlustas selle otsuse ja nõudis vastaspoole nõude rahuldamata jätmist. Alpenblume jäi oma nõude juurde. Hovrätten för Skåne och Blekinge (Scania ja Blekinge apellatsioonikohus) jättis 26. juuli 2005. aasta otsusega selle apellatsioonkaebuse rahuldamata.

16 Olles saanud SCT Industri kassatsioonkaebuse, otsustas Högsta domstolen (kõrgeim kohus) 4. märtsi 2008. aasta kohtumäärusega menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas määruse [nr 44/2001] artikli 1 lõike 2 punktis b sätestatud erandit, mis puudutab pankrotimenetlust, kompromissi ja muid selliseid menetlusi, tuleb tõlgendada nii, et seda kohaldatakse ühe liikmesriigi A kohtu tehtud otsusele, mis käsitleb liikmesriigis A asutatud äriühingu selliste osade omandi registreerimist, mille teises liikmesriigis B asuva äriühingu pankrotihaldur võõrandas teisele äriühingule, olukorras, milles kohus põhjendas oma otsust asjaoluga, et kuna puudub rahvusvaheline konventsioon maksejõuetusmenetluste vastastikuse tunnustamise kohta, ei tunnusta liikmesriik A pankrotihalduri käsutusõigust selle liikmesriigi territooriumil asuva vara suhtes?”

Eelotsuse küsimus

17 Oma küsimusega käsitleb eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt niisuguse tsiviilasjas tehtud kohtuotsuse liikmesriikidevahelist tunnustamist, mis seondub maksejõuetusmenetlusega teises liikmesriigis. Täpsemalt tahetakse selle küsimusega teada, kas määruse nr 44/2001 artikli 1 lõike 2 punktis b sätestatud erand, mis puudutab maksejõuetusmenetlust, kompromissi ja muid sarnaseid menetlusi, hõlmab ka niisugust otsust, millega ühe liikmesriigi kohus on tühistanud maksejõuetusmenetluses sõlmitud äriühingu osade müügilepingu põhjusel, et osade müüki korraldanud pankrotihalduril ei olnud selle liikmesriigi territooriumil asuva vara suhtes käsutusõigust.

18 Kõigepealt tuleb märkida, et põhikohtuasjas käsitletava menetluse suhtes ei ole kohaldatav määrus nr 1346/2000, kuna see menetlus on algatatud enne nimetatud määruse jõustumist.

19 Seega on vaja kindlaks teha vaid see, kas põhikohtuasjas käsitletav Austria kohtu otsus kuulub määruse nr 44/2001 kohaldamisalasse ning on seega eelotsusetaotluse esitanud kohtule siduv.

20 Sellega seoses tuleb kõigepealt märkida, et mis puutub konkreetsemalt pankrotimenetlusse ja muudesse sarnastesse menetlustesse, siis Brüsseli konventsiooni kohaldamisalast on need välja jäetud seetõttu, et see valdkond on spetsiifiline, mis eeldab erinorme, ning osalisriikide õiguses on suured erinevused (vt selle kohta 22. veebruari 1979. aasta otsus kohtuasjas 133/78: Gourdain, EKL 1979, lk 733, punkt 3, ja P. Jenard'i aruanne, mis käsitleb konventsiooni kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (EÜT 1979, C 59, lk 48)).

21 Brüsseli konventsiooni käsitlevas kohtupraktikas on Euroopa Kohus otsustanud, et hagi on pankrotimenetlusega seotud juhul, kui see tuleneb otseselt pankrotist ja on tihedalt seotud likvideerimis- või saneerimismenetlusega (vt eespool viidatud kohtuotsus Gourdain, punkt 4). Selliste tunnustega hagi ei kuulu seega nimetatud konventsiooni kohaldamisalasse.

22 Kohtupraktikast tuleneb veel, et kuivõrd määrus nr 44/2001 asendab praegu liikmesriikidevahelistes suhetes, välja arvatud Taani Kuningriiki puudutavas osas, Brüsseli konventsiooni, siis kehtivad Euroopa Kohtu poolt nimetatud konventsiooni osas antud tõlgendused ka nimetatud määruse kohta, kui määruse ja Brüsseli konventsiooni sätteid saab käsitada samaväärsetena (vt eelkõige 14. mai 2009. aasta otsus kohtuasjas C-180/06: Ilsinger, EKL 2009, lk I-3961, punkt 41).

23 Nimetatud määrusega loodud süsteemis on selle artikli 1 lõike 2 punktil b samasugune koht ja ülesanne nagu Brüsseli konventsiooni artikli 1 teise lõigu punktil 2. Liiatigi on nendel sätetel sama sõnastus.

24 Brüsseli konventsiooni sätte ja määruse nr 44/2001 sätte sellise sarnasuse korral tuleb vastavalt määruse põhjendusele 19 tagada nende kahe instrumendi tõlgendamise järjepidevus, mis on ühtlasi vahend, et tagada õiguskindluse põhimõtte järgimine, mis kujutab endast üht nimetatud aktide aluspõhimõtet (eespool viidatud kohtuotsus Ilsinger, punkt 58).

25 Eeltoodut arvestades on selle üle otsustamisel, kas määruse nr 44/2001 artikli 1 lõike 2 punktis b ette nähtud erand on kohaldatav, määrav eespool viidatud kohtuotsuse Gourdain tähenduses seose tugevus niisuguse hagi, nagu põhikohtuasjas käsitletav, ja maksejõuetusmenetluse vahel.

26 Tuleb tõdeda, et põhikohtuasjas näib see seos olevat eriti otsene.

27 Eelotsusetaotlusest selgub esiteks, et põhikohtuasjas käsitletav vaidlus puudutab üksnes nende osade omandiõigust, mille pankrotihaldur maksejõuetusmenetluses niisuguste õigusnormide alusel ära müüs, nagu on sätestatud Rootsi 1987. aasta seaduses nr 672 (*SFS* 1987, nr 672) maksejõuetusmenetluste kohta (Konkurslagen), mis teeb erandi tsiviilõiguse – sh eelkõige omandiõigust käsitlevatest – üldnormidest. Need normid näevad ette eelkõige selle, et maksejõuetuse korral kaotab võlgnik õiguse oma vara vabalt käsutada ning pankrotihaldur peab valitsema pankrotivara, kaitstes võlausaldajate huvisid, ja tegema sealhulgas ka vajalikud müügitehingud.

28 Teisisõnu on põhikohtuasjas kõne all olev müügitehing ja selle peale esitatud omandiõiguse taastamise hagi otsene ja lahutamatu tagajärg pankrotihalduri tegevusele, kes on üksnes pärast maksejõuetusmenetluse algatamist sekkuv õigussubjekt, kelle prerogatiiv tuleneb konkreetselt siseriikliku õiguse sätetest, mis seda laadi menetlust reguleerivad.

29 See väljendub eelkõige selles, et põhikohtuasjas – nagu selgub Euroopa Kohtule esitatud toimikust – kasvas pankrotivara suurus sellest tulenevalt, et pankrotihaldur kõnealused osad ära müüs.

30 Teiseks on selge, et põhjus, miks Austria kohus põhikohtuasjas kõne all oleva osade müügitehingu selle otsusega, mille tunnustamist eelotsusetaotluse esitanud kohtus taotletakse, tühiseks tunnistas, seondub just ja ainuüksi kõnealuse pankrotihalduri käsutusõiguse ulatusega pankrotimenetluses ning eelkõige sellega, kas tal on õigus käsutada Austrias asuvat vara. Seega on selle otsuse sisu ja ulatus pankrotimenetluse kulgemisega lähedalt seotud. Seda seost ei nõrgenda ka asjaolu, et põhikohtuasjas oli nimetatud menetlus lõpetatud enne seda, kui Austria kohtusse esitati omandiõiguse taastamise hagi.

31 Nendel tingimustel tuleb asuda seisukohale, et niisugune hagi, nagu on kõne all põhikohtuasjas, tuleneb otseselt maksejõuetusmenetlusest ja on sellega otseselt seotud, mistõttu ei jää see määruse nr 44/2001 kohaldamisalasse.

32 Arvestades põhikohtuasjas käsitletava vaidluse spetsiifilist õiguslikku olukorda ja seda, et eelotsusetaotluse esitanud kohtu menetluses oleva hagi ja maksejõuetusmenetluse vahel on otsene seos, ei mõjuta määruse nr 44/2001 põhjendused 2, 7 ja 15 eelmises punktis toodud hinnangut.

33 Eeltoodud kaalutlustest lähtudes tuleb esitatud küsimusele vastata, et määruse nr 44/2001 artikli 1 lõike 2 punktis b sätestatud erandit tuleb tõlgendada nii, et seda kohaldatakse ühe liikmesriigi A kohtu tehtud otsusele, mis käsitleb selles liikmesriigis A asutatud äriühingu osade omandi registreerimist ning mille kohaselt tuleb nimetatud osade müük tunnistada tühiseks põhjusel, et liikmesriigi A kohus ei tunnusta liikmesriigi B pankrotihalduri volitusi liikmesriigis B läbi viidud ja lõpetatud pankrotimenetluses.

Kohtukulud

34 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule märkuste esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (esimene koda) otsustab:

Nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määruse (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste [tunnustamise ja] täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades artikli 1 lõike 2 punktis b sätestatud erandit tuleb tõlgendada nii, et seda kohaldatakse ühe liikmesriigi A kohtu tehtud otsusele, mis käsitleb selles liikmesriigis A asutatud äriühingu osade omandi registreerimist ning mille kohaselt tuleb nimetatud osade müük tunnistada tühiseks põhjusel, et liikmes-

riigi A kohus ei tunnusta liikmesriigi B pankrotihalduri volitusi liikmesriigis B läbi viidud ja lõpetatud pankrotimenetluses.

Allkirjad